

2019

**BANKOO LUWAA MEÿ BE
JUUBEE KAÿ KA A KONOO
FANUNDI**

Constitutional Review Commission

LUWAA SEYINKAÿ DADAARI KAFOO

LUWAA SEYINKAÿ DADAARI KAFOO

11/13/2019

MANDINKA

BUNDAA I- MOOLU LA SEMBOO SOTOO POLOTIKOO TO KA KARITEWO FAYI KA MOOLU TOMBOÿ MENNU BE LOO LA Î TOOYAA LA BANKOO LA MARALOO TO.

1.1 Ñi; bundaa me; be fannaa 1 ka taa 5 wo ye suuteeroo ke le ko Kambiya mu banku le ti daa me; moolu ye ka;so soto le ka moolu tombo; ani; me; ka a fa;so la maraloo taamandi ani; fana; bankoo me; polotiki patii jamaa le be jee mennu ye taramfambuloo soto. Semboo be Kambiyaa bankoo moolu le bulu adu; a ka taamandi le ko Bankoo Luwaa ye a landi Yaame;. Ni; bundaa to, ni;1997 luwaa Fatata le, ñi; ye sila landiri;so le soto me; be Kambiya tundoo keeña yitandi la, bankoo bee la foñondi; lu;olu, adu; a tentanta le ka mansa kundaa la tunku; fuloolu londi: mennu mu: bankoo mansakundaa ani; mansa kundaari;olu. Ka bankoo taamandi ka bo santo kataa moolu ka; wo mu kuu kumaa le ti, kaatu a ka tinna le mool ni; saatewolu ye ka;so soto kuwolu to mennu ye î ye î suula. Mansa kundaa le suuteeroo ka kuwolu taamandi ka bo santo la ka taa moolu ka; mu yiriwaa kummaa le ti ñi; bundaa foloo to.

1.2 Ñi; bundaa ye 1970 ni; 1997 bee la Bankoo Luwaa fannaa 1 tu sabatiri; ne ka a lankenema ko Kambiya mu banku le ti daa me; moolu ye ka;so soto le ka moolu tombo; ani; me; ka a fa;so la maraloo taamandi¹ . A ye fannaa 100 (2) (b) me; be 1997 luwaa me; ye balandiri ko ma; ñanna

---

¹ 2001 sa;so, Bankoo Dipitee Bu;so ka taama yaamaaroo la me; bota nunto kiitii Kuntulaa Kuntonkoo ani; Minisita me; marata Luwaa taamandoo la me; ye kanindiri ke le ka Bankoo luwaa dadaakuu, a be wolu kono ka dadaari fannaa 1 na ka Kambiya ke banku ti " me; te ke la diina kili; banku ti adu; moolu ye ka;so soto ka moolu tombo; ani; me; ka a fa;so la maraloo taamandi ".

Wo Bundaa, me; mu luwaa ti me; te fali; noo la 1997 Banku Luwaa kono, wo nenema; landi moolu ñaatili;so la ka karitewo fayi ka so; wara; ka bala;. Wo kamma la, Keemese; Jamma ye luwaa siloo taa le ka landi Kiitii Bu; baa ñaatili;so la me; naata bankeeri ke ko a daadaa kuwo ma; taa luwaa siloo la. Ni; naata fannaa 1 kuwolu laaãaa murundi ko a nuntomaa be ñaame; ka Kambiya ke banku ti daame;" moolu ye ka;so soto ka moolu tombo; ani; me; ka a fa;so la maraloo taamandi ".

Mantaalu naata waalii biri; Kambiya Bankoo luwaalu seyinka; juubeeta 2019, ka fannaa 1 kuwolu laaãaa murundi ko a nuntomaa be ñaame; ko Kiitii Bu; baa ye a kuwo landi ñaame; (ko a ñanta me; ke la) a ye kalimoo tu kooma le fannaa ñi; to me; ye landiri ke ko Kambiya te ke la banku ti "me; be ke la diina kili; banku ti, î naata maarikoo ke a bala ka a fo ko Keemese; Jamma le ye kuwo samba na;. Bankoo luwaa loodulaa, woto, woto wo le mu ko Fannaa 1 me; be 1997 Banku Luwaa kono wo ye tu a ñaama ko moolu sonta a la nu; ñaame; kariteefayoo to 1997.

luwaa dadaa la me; be baakoo ke la diina bankoo ti, ñi; mu luwaa kili; ne ti luwaalu kono. Ka tente;, fannaa 47 (me; bundaa VI) koto ñi; luwaa saferi;o me; foloo fintita ka dankeneyaandiroo ke fansotoo I fansu; jeeriña to, diinoo, miiroo, lannoo ani; miiraŷaa.

BUNDAA II- BANKOO LUWAA NIŷ SARATOO LU

2.1 Ñi; bundaa to fannaa 6 kataa 9 ye Bankoo Luwaa le ke luwaalu bee kuntonkoo ti Kambiya adu; a ye Kambiya luwaa doolu dada le. A tenta le ka landiri ke siloolu la ka a yitandi Bankoo Luwaa be taamandi la ñaame;. Ñi; luwaalu be a tinna le luwaa ye taamandi a ñaama ka a tinna moo ye taama luwaa la hann; kafudi;o le mu wara; ka taama kafoolu wara; jamaa la nafaa ka;, wara; kafudi; ye taama moo kili; wara; kafudi; jamoolu la nafaa ka;. Ñi; bundaa ye a seneyandi le ko ni; Kambiya ni; banku kote;oluye kambe;olu menu siiiña wolu fana; ñanta tara la Kambiya luwaalu kono ni; bankoo sonta î la ani; ni; a ke ta ko Kambiya luwaa.

2.2 Ñi; bundaa ye a waajibiyandi le ko banku di;o bee ñanta Bankoo Luwaa buuña la le, ka a mara ani; ka a tanka.

2.3 A ye balandiri ke fanna; kato; bee la me; be a tinna Bankoo Luwaa te dooyaa la ñaa wo ŷaa la me; ni; luwaa ma; taa. A be wolu kono ka Bankoo Luwaa kuwolu bula fo waati, ka a kuwolu bee bayi wara; ka a kuwo bee buruka wara; a ka doolu buruka. Wo kamma la a ma; ke luwaa tiña ti ni; moo balanta ka a je ko ka Bankoo Luwaa kuwolu bula fo waati, ka a kuwolu bee bayi wara; ka a kuwo bee buruka wara; a ka doolu buruka.

BUNDAA III - BANKOO LANNA KUWOLU WARAY BALAY KUWOLU ANIŷ SEMBERAYOLU

3.1 Ñi; bundaa mu kutamaa le ti adu; a landiri ke bankoo lanna kuwolu wara; bala; kuwolu sembera;olu la menu be maraloo kono, ñunu be jee le ka bankoo bundaa bee ye coki ñoobala, Mansakundaari;olu Dookuulaalu, jamaa dookuu bundaa moolu ani; moo kote;olu menu be fannaa 10 kata 12. Ñi; dadaata a kamma le ka bankoo la buuña kidimandi, bankudi;

kendeyaa ani; moo kili; kili; naa ani; i kafuri;o la loodulaa bankoo ye. A jeta le ko kuu kummaa le mu saayi; jamaani Banku Luwaa dada to.

3.2 A ye suuteeri ke le ko aadoo mu kuu kummaa le ti Kambiya bankoo moolu bee la hadamayaa ni; bankoo la yiriwaa to. A tententa ka landiri ke Kambiya di;o bee la loodulaa la, a be wolu kono loodulaa ka kidimandiri ke ani; ka tankandiri ke Kambiya bankoo la yiriwaa la ani; too ñimmaa, ka a je ko moo bee ye kili; ti, ñoomutoo ani; ka marali ke ¥ ndanda;olu la ani; ka tara Kambiya ye ka kafuru ke a faasaa la ni; a ñanta waati me; na. Ñi; bankoo lanna kuwolu wara; bala; kuwolu ani; loodulaalu mu kuu kummaa le ti banku dookuwo to kaatu a be wakilindiri ke la kuwolu laakuu ñimmaa la, buuñaa, ka muña, dookuu baa, bankudi; kendeyaa ani; naafuloo ni; suula fe;olu talaañaa tilindi;o.

BUNDAA IV- BANKUDI;YAA

4.1 Ñi; bundaa ye fannaa 13 ka taa 21 ne soto adu; a ye lankenemari le ka a yitandi jumaa le mu Kambiyaa banku di;o ti ani; Kambiya bankudi;yaa si soto noo ñaame;.

4.2 Ñi; bundaa ye moolu la bankudi;yaa tu a ñaama le mennu keta Kambiya banku di;o ti janni; ñi; Bankoo Luwaa saferi foloo be finti la ka taamandi. Fatamfansi te moolu teema mennu wuluuta ja; I ye bankudi;yaa soto ani; mennu wuluuta banta la bankoo ka; bari i la wuluulaalu wuluuta ja; ne. Dindi;olu mennu siyo be sanji seyi ye дума la mennu jeta Kambiya ani; mennu la wululaalu ma; lo;, a je le ko wo lu si kee noo Kambiya bankudi;olu le ti.

4.3 A ye landiri ke le ko moolu mennu ye Kambiya bankudi;olu futuu adu; i tententa sii kuu Kambiya fo sanji 5 (a talaata le kabo sanji 7) wo lu si bankudi;yaa soto noo le ni; i ye a safe. Ka bo Kambiyaa bankudi;yaa to wo fana; si kee noo le bari moolu mennu ye i la banku di;yaa fali; i ma; ¥anna i la wuluu bankudi;yaa fayi la ni; a ye a tara i

wuluu bankoo maɓ suula Kambiyankoolu la mennu lafita ke la wo bankoo diɓo î ye î la Kambiya diɓyaa fayi.

4.4 Dindiɓolu mennu maɓ ke Kambiya bankudiɓolu ti bari Kambiya bankudiɓolu le ye î taa ka ke î la wuluulaalu ti wolu si saferoo kee noo le ka Kambiyadiɓyaa ñini, î ye safe ko Kambiyaa diɓo. Banku fuladiɓyaa, ka bankudiɓyaa murundi aniɓ ka balaɓ bankudiɓyaa sotoo la wo kuwolu fanaɓ be laariɓ ne. Bankoo Dipitee Buɓo sembentuɓyaata le ka siloo dii ka moolu la wuluwo safe mennu wuluuta Kambiyaa aduɓ î la wuluulaa maɓ ke Kambiyankoo ti Noofemba karoo tili 15, 2019 waraɓ janniɓ wo teema aniɓ ka moolu safe mennu maɓ saratoolu timmandi ka Kambiyadiɓyaa soto ñiɓ bundaa koto.

BUNDAA V- ÑAATONKAYAA NIY LANNOO

5.1 Ñiɓ bundaa kutoo be fannaa 22 kata 29 aduɓ a dendi ñaatonkayaa le la aniɓ lannoo, mennu mu alihaala kummaalu le ti niɓ taramfambuloo be keeriɓ. Ñiɓ bundaa la sotoo sunta jamaa moola la kanindiroo le la ka ñaatonkoo mankutoolu lankema ka a je ko lannoo sotota mansakundaa to le (kuu kutoo meɓ fintita saayiɓ jamaani Banku Luwaa daadaa to). A ye fannaalu le maa mennu be ko bankudiɓo loodulaalu, taamandiñaani aniɓ jamaa dookuulaalu la kaloo tooñaani la dookuuloolu la, naafuloo maraɓyaa kendoo, jamaa dookuuloolu la naafuloo maraɓyaa kendoo, Jamaa dookuulaalu ye dandulaa soto kuwo doolu ke wo la. aniɓ meɓ ɓanta moolu ma mennu niɓ jamaa dookuulaalu ka kuu dunteema niɓ I be dookuwo la mansakundaa ye.

5.2 Bundaa ñiɓ tententa le ka landiri ke ko moolu mennu ka a la luwaalu tiñaani wolu ka tinaari Bankoo Luwaa le la aduɓ kulooroo siloo si taamandinoo î kaɓ ne waraɓ dandiri ye ke dookuu la niɓ moolu kambenta ka dookuwo meɓ ke.

BUNDAA VI- HADAMANDIYOLU LA ÑANTA KUMMAALU NIY FANSOTOO.

6.1 Ka tankandiri ke ñanta kummaalu la ani; fansotoo mu taamanseeri kumma le ti taramfambuloo to. Ñi; bundaa ye landiri ke hadamandi;olu la ñanta kummaalu ni; fansotoo la fannaa 30 ka taa 79 wo ni; kuu kuta kummaalu (mennu be saferi; duma).

Bundaa ñi; ye landiroo ke le ka taamandiri ke hadamayaa ni; polotiki ñantoolu la ani; hani fo fankoo, hadamayaa ni; aada ñantoolu. A talaata fannaa fula le to.

Talaadaa I- Landiroo me; keta hadamandi;olu la ñanta kummaalu ni; fansotoo kuwo bee la.

6. 2 Ñi; fannaa ye hadamandi;olu la ñanto natooolu le soto, ka i taamandi ani; ka taamandiri ke ñantoolu la mennu be bundaa ñi; to ani; kiitii bu;olu ye semboo me; soto ñanta kuwolu la fannaa dookuwo to ani; ñantoolu dandulaa. Ñi; ni; 1997 Bankoo Luwaa fatata le, ñi; bundaa ye laañaa kutoo le bondi ka a je ko mansakundaa la waajiboo le mu ka a je ko moolu ye buuñaa soto le ani; ka bambandiri ñantoolu la ko a be laari; ñaame; Bankoo Luwaa kono.

Talaadaa II- ÑANTA KUMMAA DOOLU ANI; FANSOTOO

6.3 Ni; fannaa ye landiri ke ñanta kummaalu la ani; fansotoo le la, a be wolu kono bankudi; yaa ni; polotiki ñantoolu, fankoo, hadamayaa ni; aadoo ñantoolu ani; kafu ñantoolu me; fa;o mu, fankoo, hadamayaa ani; aadoo ñantoolu mennu be 1997 Bankoo Luwaa kono ka ke sembera;olu taamandiraa kitaaboo saayi; wolu mu kuulu le ti kiitii bu;o ñanta mennu koroosi la ko ñi; bundaa ye a landi ñaame;.

6 .4 Ñantoo ka kibaaroo soto, wo fana; sotota le. Janni; I be bundaa tula jee me; be loori; kibaari kuwolu la me; be 1997 Bankoo Luwaa kono, ñi; fannaa ye ñantoolu dadaa le mennu be dendi; kibaari kuwolu la ani; a kibaari diyo taramfambuloo kuwo banbandoo ka taamandi ka a ke luwaa kummaa ti.

6.5 Fondinkewo, keebaalu, moolu mennu suufoolu ma; timma ani; saasaatoolu, moolu mennu ka i munafa; fe;olu la wo lu la ñantoo ka tankoo soto ani; ñantoo ka a je ko kaaña;o ye soto dookuu taamandoo to wo fana; sotota le, ¥i; ne mu a foloo ti. Ñantoo ka danda; seneryaari;o soto ani; ñantoo ka yiriwaa sotondi wolu fana; sotota le, ñi; ne mu a siiña foloo ti ñi; bundaa to.

6.6 Ni; fankoo, hadamayaa ni; aadoo ñantoolu be tamandi la, ñi; bundaa ñsiiña foloo a ye a ke waajiboo le ti mansakundaa ka; ka yitandiri ke daame; a ye kanindiri ke ko naafuloo ni; jooa;o ma; soto, ko a ye kummaayandiri ke ka a je ko munafa;o ye ke baake ñi; ñantoolu la ka hakilimaayaa ke kuwo tembedaa la.

6.7 Saferoo keta le me; be dendi; ñantoolu la dandulaa kamma. Ñi; bundaa tententa le ka landiroo ke ñantoolu ñanna talaa la (wo le mu ñi; ti ko ñantoolu buuña ñanta tente; na le adu; a te kee noo la waati la waatoo me; bankoo ma; tara temberi; ani; fana; a ye luwaalu soto le mennu tententa ni; kafu suulata luwaa la deemaaroo la. Ñi; be hadamadi;olu la ¥anta kuwolu sembentu; yaa Bankoo Luwaa kono le.

BUNDAA VII- KA LOO MOOLU TOOYAA LA

7.1 Ñi; bundaa ye fannaa 72 ka taa 82 le soto adu; I kili; kili; naa ye landiroo ke talaadaa saba le to bankudi; yaa ni; kariteefayi semboo soto (ka I safe karitee fayi la ani; karitee fayoo), ka Kafu loo me; be loori; la a fa; ye ka mara Kariteefayoo ni; Naanee kuwolu la (a too laa kuuta le ka bo Kafoo me; be Loori; a fa; ye ka Mara Kariteefayi kuwolu la) a polotiki patiyolu. Kariteefayoo taamandiña siloolu, kontoo ani; makaamoo, ani; kafudi;olu bondoo, ani; waajiboolu ni; balankuwolu mennu be dendi; polotiki patiyolu la wo lankenemata ñi; bundaa to le.

Talaadaa I - BANKUDIYAA NI; KARITEEFAYI SEMBOO SOTOO.

7.2 Ñi; fannaa ye saferoo ke le me; be dendi; sembera;olu la kariteefayoo kuwo to, a ye dankeneyandiri ke ñantoo la le ka I safe kariteefayi la ani; ka karitewo fayi adu; a ye adu; a ye landiroo ke le ka bankudi; yaa ni; kariteefayoo semboo sotoo.

Talaadaa II- KAFU LOO MEÿ BE LOORIÿ A FAÿ YE KA MARA KARITEEFAYOO NIÿ NAANEE KUWOLU LA (IBEC)

7.3 Ñi; bundaa ye londiri ke kafoo la me; loori; a fa; ye ka mara Kariteefayoo ni; Naanee kuwolu la (IBEC) kafudi;olu mennu be tara la a kono ani; a la dookuwolu. A too la fali;o ka bo Kafoo me; be Loori; a fa; ye ka Mara Kariteefayi kuwolu la sunta ñi; ne la ko Bankoo Luwaa ye semboo dii IBEC la le ka kariteefayi tundoolu naanewo dadaa.

Talaadaa III- POLOTIKI PATIYOLU

7.4 Ñi; fannaa be dendi; polotiki patiyolu le la. Ñi; fannaa ni; 1997 Bankoo Luwaa ma; kili; , ñi; doo ye ñi; kani; ne ko polotiki patiyolu ñanta moo bee la ñantoo buu;aa la le ka i daa bula polotikoo taamandoo to, musoolu daa be wolu kono le, findinkewolu, moolu mennu suufoolu ma; timma, ani; moolu ma; kafoolu mennu hati. Polotiki kafu wo kafu ñanta a je la ko a dooyaata ;aa woo ;aa moolu mennu be loo la dipiteeyaa la kemoo kono ta; wolu ye ke fondinkewo ti.

7.5 Ka kafuroo ke, ;i; fannaa ye bayiri ke patiyo londoo la ka tara dendi; diina kuwo la, ka;o, bonsu;o, siyo, musu fo kee wara; tundi kili; yaa, a ye bayiri ke le fana; polotiki patiyo la moolu hamendoo la ka konnanteeyaa ke kuwo kuu to. Fannaa ñi; fana; ye bayiri ke polotiki patiyolu la

mammaꝝo, waraꝝ ka wakilindiroo ke fitinoo siifaa wo siifaa moolu kaꝝ fo ñoosabañoolu le mu baꝝ waraꝝ wo siifaa.

BUNDAA VII- BANKOO MARALILAALU (PERESIDAꝝO NIꝝ MINISITAALU)

8.1 Niꝝ fannaa ye landiri Banku maralaa kuwo to le fannaa 83 ka taa 131. A ye talaadaa luulu le soto.

TALAADAA 1 - MARALI KAꝝO SEMBENTUꝝYAARAꝝOLU.

8.2 Ñiꝝ talaadaa ye landiri ke le ko marali kaꝝo ka bo Kambiya bankudiꝝolu le bulu aduꝝ wo sembe siifaa ka dii Peresidaꝝo le la ka a taamandi ñaa ma meꝝ niꝝ luwaa taata.

8.3 Atenta le ka landiri ke ko bankoo maralilaalu mu Peresidaꝝo le ti, Peresidaꝝo noomalankoo (waayisi peresidaꝝo) aniꝝ Peresidaꝝo la tomboꝝ moolu menu ka dookuudulaa kummaalu ñaatonkayaa aduꝝ ñiꝝ moolu ñanta tara la Kambiyaa moo siifaa bee le ye jee.

TALAADAA II- PERESIDAꝝO LA DOOKUUDULAA, SEMBOOLU ANIꝝ A LA DOOKUWO

8.4 Niꝝ talaadaa le ye Peresidaꝝo la dookuu dulaa londi. Peresidaꝝo le ñanta ke la Bankoo Naatonkoo ti aniꝝ mansakundaa aniꝝ Kambiya Soojaaroolu la Kuntii baa.

8.5 Ñiꝝ talaadaa tententa le ko suuloo be jee le ko Peresidaꝝo ye luwaa sabatindi waatoo bee la ka Kambiya la faꝝ maroo tankandi, ka Kambiyankoolu la kiliꝝyaa sabatindi, ka a kidimandi aniꝝ ka a samba ñaato aniꝝ ka a sabatindi aniꝝ ka buuꝞyaa lafaa Kambiyankoo siifaa bee ye.

8.6 Peresidaꝝo ye semboo meꝝ soto wolu fanaꝝ lankenemata le aduꝝ a ñanta ka diyaamu Dipitee Buꝝo to kuulu la menu be dendiꝝ bankoo la, a dooyaata ñaa wo ñaa saꝝ siiñaa kiliꝝ.

8.7 Kambeḡolu waraḡ Peresidaḡo ye yaamaroolu mennu dii wolu ñanta tara la saferiḡ ne, î saferiḡ bandiḡo, î kitaabundimmaa, aduḡ î ḡanta tampoo niḡ peresidaḡo la siiñaroo soto la î bala le aduḡ moo wo moo ye a ke ñaa doo ñaama meḡ niḡ kuwolu foota ñoo kooma fo a ye a tinna bankoo foota waraḡ a mantoorata wo faḡo le be a dunoo taa la.

8.8 Niḡ a jeta ko kisikisiroo ñanta ke la Peresidaḡo sandomoo niḡ a balajaati saha la, a ñanta jii la le foloo fo waati fo niḡ kisikisiroo banta aduḡ niḡ ñiḡ keta, Peresidaḡo noomalankoo le ñanta sii la a a ye Peresidaḡo la dookuwolu taamandi. Ñiḡ mu kuu kutoo le ti.

8.9 Ñiḡ Peresidaḡo noomalankoo maḡ a dookuwo kee noo, Dipitee Buḡo la Diyaamulaa ñanta sii dookuudulaa ñiḡ to a ye peresiaḡyaa dookuwolu taamandi.

TALAADAA III- KARITEEFAYOO KA PERESIDAḡO TOMBOḡ

8.10 Ñiḡ talaadaa ye landiri le le ko banku bee kariteefayoo ka Peresidaḡo tomboḡ wo ñanta ke la lookuḡ saba janniḡ Peresidaḡo meḡ be siiriḡ wo la wucoo be baḡ na.

8.11 A ye yitandiri ke makaamoo la aniḡ kuwolu mennu si makaamoo tiḡyaa ka moo tomboḡ kariteefayoo to ka ke Peresidaḡo ti. Ka moolu tomboḡ mennu be doo la î nanta saratoolu maafaa la le aniḡ taaraḡ siloolu mennu be laariḡ ñiḡ talaadaa to.

8.12 Ñiḡ talaada tententa ka kanindiroo ke IBEC le be bankeeroo ke la ka a fo londimoo meḡ kaḡeeta ka ke Peresidaḡo ti, niḡ a ye meḡ soto a siyaata kariteesoo talanteemoo ti. Niḡ londimoo maḡ kaḡee kariteefayi foloo to, kafoo ñiḡ ñanta kariteefayi kutoo le ke la tili taḡ niḡ naani wucoo kono daameḡ londimoo fuloolu mennu ye kese jamaa soto wolu doroḡ ne be loo la. Ñiḡ ye dandiroo ke 1997 Bankoo Luwaa la landiroo la ko niḡ meḡ na kesoo siyaata wo le kaḡeeta.

8.13 Kafoo meꞓ looriꞓ a faꞓ ye ka mara Kariteefayoo niꞓ tundu Naanee kuwolu la (IBEC) wo le Ƴanta kibaaroolu fo la aniꞓ meꞓ kaƳeeta montoroo waati taꞓ woorowula wucoo kono aniꞓ ka kayiti saferiꞓo dii kiitii kuntulaalu la kuntonkoo la ka a kalamufandi kibaaroo la ñiꞓ fanaꞓ mu kuu kutoo le ti.

8.14 Niꞓ Peresidaꞓo faata karitewo fayita meꞓ ye janniꞓ Dipitee Buꞓo la Diyaamulaa be tomboꞓ na ka dookuwo dati, kiitii Kuntulaalu la kuntonkoo wo le be kalindi la ka peresidaꞓyaa karafa a ma fo janniꞓ Diyaamulaa be tomboꞓ na. Kafoo meꞓ looriꞓ a faꞓ ye ka mara Kariteefayoo niꞓ Naanee kuwolu la (IBEC) wo le ñanta kariteefayoo ke la tili taꞓ kononto wucoo kono. Ñiꞓ fannaꞓ mu kuu kutoo le ti.

8.15 Ñiꞓ talaadaa tententa le ka landiri ke ko niꞓ bankeeroo keta moo la meꞓ kaƳeeta ka ke Peresidaꞓo ti wo ñanta dookuwo dati la tili kiliꞓ koolaa niꞓ Peresidaꞓo meꞓ be siiriꞓ wo la peresidaꞓyaa wucoo banta meꞓ kaƳeeta kariteefayoo to a ñanta kalindi la le moo bee ñaa la aduꞓ Kiitii kuntulaalu la kuntonko le be kalindiroo ke la, aduꞓ niꞓ wo te jee Kiitii kuntulaa meꞓ na kiitii bummbaa to. Ñunu mu kuu kutoolu le ti.

8.16 Polotiki patiyo meꞓ safeta waraꞓ moo meꞓ loota a faꞓ ye mennu daa bulata karitee fayoo kono niꞓ kibaaroolu maꞓ î ñaa faa î si î la sommbaliyaa yitandi kariteefayii kibaaroo la. Niꞓ bankeeroo naata ke ko peresidaꞓ kariteefayooo maꞓ kee kuu kafoo meꞓ looriꞓ a faꞓ ye ka mara Kariteefayoo niꞓ Naanee kuwolu la (IBEC) ñanta kariteefayi kutoo ke la le tili taꞓ kononto wucoo kono.

TALAADAA IV - WUCOOLU NIꞓ SARAToolu MENNU BE PERESIDAꞓYAA TO

8.17 Ñiꞓ talaadaa dati naꞓ kabo fannaa 100 ka taa 107 aduꞓ a ye landiri ke le ko Peresidaꞓo la siyo wucoo mu sanji luulu le ti a te sila dii la moo wo moo la ka tamba wucu fula la meꞓ wo meꞓ sanji luulu fo î be ñoo nooma le

ba; wara; hanii. Ñi; mu ka bala; wucoolu jamfandi laalaa peresida; yaa to.

8.18 Peresida; o Yanta, kari saba wucoo kono ni; a ye dookuwo dati, a lankenema ke wandife; olu la menu be a bulu, lanka; o me; a ka soto safaaroo to ani; soto fe; olu kafoo ye me; be loori; ka jenkoo ni; tilimbaliyaa kele. Peresida; o ñanta le fana; ka lankenema ke wandife; olu la menu be a bulu, lanka; o me; a ka soto safaaroo to ani; soto fe; olu kafoo ye me; be loori; ka jenkoo ni; tilimbaliyaa kele kari saba wucoo kono ni; a ye I foño peresida; yaa la. Peresida; o la musoo fana; ñanta ñunu le ke la.

8.19 Ñi; talaadaa ye Peresida; o bali le me; be peresida; yaa la ka jamaa wara; fa; ye dookuwo ke wara; ka dookuu wara; ka deemaari dookuu bundaa yele

8.20 Ñi; talaadaa ye tankoo fana; dii Peresida; o la ka kana hadamayaa wara; kuu kuru; olu kono a ye menu ke bari ñi; mu peresida; yaa wucoo kono dammaa le ti deh. Ni; tankoo te ke la kuwolu la menu keta, boyidaalu menu sotota tajoo kamma la wara; tilimbaliya me; keta peresida; yaa wucoo kono. Nunu bee mu kuu kutoolu le ti.

8.21 Ñi; talaadaa tententa le ko ni; dalii kamma Peresida; o la palaasoo kense; yaata, Peresida; o noomalankoo, ni; wo ma; a dookuwotaa noo, a be karafa la diyaamu la le ma. Ni; Diyaamulaa ma; a dookuwo taa noo, Kiitii kuntulaalu la kuntonkoo peresida; yaa be karafa la wo le ma.

8. 22 Siloo me; be taa la ni; Peresida; o ma; a la peresida; yaa dookuwo noo me; sunta a sondo ni; a balajaatoo kuwo la wo fana; kaña sotota la. Siloo me; be taa la ni; Peresida; o bondita a la palaasoo to ni; I ye a safe ko a ye kuu le ke me; ni; siloo ma; taa wo safeta le. Me; be a tinna Peresida; o be foñodi la wo le mu ni; a ye landatambo ke a la dookuwo kono, ka ñaakaasi ka wo la me; keta kabiri;

a be sii la peresidaꝓyaa la ka Bankoo Luwaa tinaa, ka a daa bula kiitii kuntoo to ka a tiŶaa aniꝓ keekuubaliyaa.

TALAADAA V- DOOKUU BUNDAALU MENNU BE BANKOO MARALOO KUNNA.

8.23 Peresidaꝓo la dookuu bundaa londoo koolaa kummaalu koteꝓolu fannaꝓ sotondi le ka tara bankoo maraloo kunna. Ñunu ñanta soto la le aduꝓ a kummaayaata le ka a je ko dookuubaa ye ke a ñaama ka bankoo dookuu. Ñiꝓ dookuu bundaalu le saferiꝓ duma.

(1) Peresidaꝓo noomalankoo aniꝓ minisitaalu

8. 24 Ñiꝓ talaadoo ye londiri ke le ko Peresidaꝓo noomalankoo la dookuu bundaa be soto la le aduꝓ meꝓ be marala a la wo ñanta tomboꝓ na tili taꝓ saba wucoo kono niꝓ Peresidaꝓo ye dookuwo dati.

8. 25 Bankoo Dipitee Buꝓo le ka soꝓ Peresidaꝓo noomalankoo la tomboꝓo la. A te le ka a la londi makaamoo niꝓ fonondiroo ke Peresidaꝓo noomalankoo la dookuwo aniꝓ niꝓ palaasi kenseꝓo sotota wo dookuu dulaa to. Peresidaꝓo noomalankoo la palaasoo ka kenseꝓyaa le niꝓ a dookuulaa faata waraꝓ a ye I foño dookuwo la waraꝓ niꝓ î ye a tomboꝓ ka ke a Peresidaꝓo ti.

8. 26 Minisitaalu tomboꝓo dookuu la, a daa be wolu kono meꝓ mara luwaa niꝓ kiltiiteyo bee la, wo kuwo laaŶaa be ñiꝓ talaadoo to le. Talaadaa ñiꝓ tententa le ka a fo makaamoo meꝓ ñanta soto la, a niꝓ fonondiroo be ke la mimisita la ñaameꝓ. Minisita la palaasoo ka kenseꝓyaa waatoo meꝓ na wo fanaꝓ lankenemata le.

8. 27 Peresidaꝓo noomaalankoo niꝓ Minisitaali ñanta mara la bundaa wo bundaalu niꝓ dookuu bundaalu le mu Peresidaꝓo ye mennu karafa î ma.

8. 28 Peresidaꝓo noomalankoo niꝓ minisitaalu ñanta î la soto feꝓolu bankee la le, wandi feꝓolu mennu be î bulu

ani; lanka;olu mennu ka soto safaaroo to kari saba wucoo kono janni; î be dookuwo dati la ani; kari saba wucoo kono ni; î ye dookuwo bula.

8 .29 Moo me; be marali; Peresida;o noomalankayaa palaasoo to wo ma; ñanna jamaa wara; fa; ye dookuu ke la ni; a be peresida; noomalankayaa dookuwo la, ka a la dookuu bundaa ke a munafanda;o ti, ka londiri ke wara; ka moolu suusundi ka a î daa bula wara; ka kidimandiri deemaari kofoo wara; dookunbundaa loo la. Ñuñu ye yiriwandiroo le ke 1997 Bankoo Luwaa le la.

8. 30 Waajiboo le mu fana; Peresida;o noomalankoo ye I danku Dipitee Bu;o to ni; î suulata a la. Dipitee Bu;o kambe;o koto me; Dipitewolu le sonta a la, wo lu si bala; noo Peresida;o noomalankoo wara; minisita bulu le.

(II) MANSAKUNDAALIFAABAALU

8.31 Ñi; talaadaa doo mansakundaa alifaabaalu la kuwo londita le a naata tente; ka î tombo;ña yitandi ani; î la dookuwo. Mansakunda la saferilaa la dookuu laaña bundaa la kuwo be Bankoo Luwaa kono le.

8.32 A lankenemata le ko Kambiya mansakundaa ma; ñanna so; na kambe; na me; si a tinna Kambiyaa ye foo a la buuƴaa ni; lootamfa;ño la. A naata tente; ka a landi ko Peresida;o ni; banku kote;olu kambenta kuwo wo kuu la Dipitewolu ñanta sonna a la le.

8.33 Kafoo me; be loori; ka a je ko balafaa ye soto ani; ñantoo doolu ye soto mennu keetaata.ani; Buuña ni; seewo fe; diyo kafoo wo fana; kuwo be ñi; Bankoo Luwaa kono le.

(III) JAMAA DOOKUU BUNDAALIFAABAALU

8.34 Ñi; talaadaa doo ye Peresida;o la Soojari Kuntiyo la dookuwo laaña bundaa londi le ani; a la dookuwo be ke

la me; ti. Ñaatonkoo me; be mara la Jamaa la luwaa taamandi kuwolu la wo fana; sotota le adu; a be loori; a fa; ye ani; luwaa kuntonkoo la dookuu bundaa ma; ñosotoo. Ñi; fana; mu kutamaa le ti.

BUNDAA IX - BUNDAA MEÿ MARA TA LUWAA DADAA NIÿ LUWAA KUWO BEE LA

9.1 Bundaa IX talaata talaadaa seyi le to a du; a be dendi; luwaa kuwolu le la me; mu mansakundaa la buloo doo le ti, adu; a la dookuwoo doolu mu luwaa dadaa le ti, ka deemaaroo dii Peresida;o ni; Minisitaalu la a ni; ka so; naafuloo la mansakundaa ñanta me; depaasi la. Ñi; sembera;olu le ka î la dookuwo kanta ani; kafudi;o la dookuwo kewa a ñaama.

TALAADAA I- DIPITEWOLU LA MARALOO SEMBERAÿOLU

9.2 Ñi; talaadaa be dendi; Dipitewolu la maraloo le la a ni; Dipitee Bu;o ni; bankudi;olu le teema. A kummayaata le ka I daa du; ani; ka kidimandiri ke maraloo la me; moolu ye ka;o soto jee le I si a je bankudi;olu ni; Dipitee Bu;o si mansakundaa kontiboo noo ka a je ko marali kendo me; si yiriwandiri ke moolu la kili;yaa la, kambe;o ani; kayiroo. Ñi; talaadaa mu kutamaa le ti adu; a jeta le ko a kummaayaata maraloo to le moolu ye ka;o soto me; to. A ye sembentu;yaandiri ke Kambiyankoolu la le ka Dipitewolu kontiboo.

TALAADAA II- DIPITEE BUÿO SOTOO ANIÿ MOOLU MENNU BE JEE

9.3 Ni; talaadaa koto, Kafoo me; be Loori; ka Bankoo Luwaalu Seyinka; Juubee ka a dadaa (CRC) la dookuwo kono ani; î ni; bankudi;olu la kacaalu kono, î ye a suuteeroo ke le adu; î ye bankudi;olu la kumoolu taa le mennu fota I ye mennu be dendi; fondinkewolu, musoolu ani; moolu mennu suufoolu ma; timma (lanjuurutoolu)taraña alihaloo be ñaame; ani; suuloo me; be jee ka a wakilindi ka î daa bula

polotikoo kono kendeke. Miira bambandiꝋo meꝋ moo te a ñaakaasi la a la wo le mu ka sila landi meꝋ si a tinna ñiꝋ moo siifaalu si moo soto Dipitee Buꝋo to meꝋ be loo la î tooyaa la. Wo kamma la saayꝋ Dipitee Buꝋo to moolu mennu ñanta tara la jee wo lankenemata le ko musoolu niꝋ moolu mennu suufoolu maꝋ timma wolu ñanta tara la jee le ka lafaa doolu kaꝋ mennu karitewo fayita mennu ye kariteefayi tundoolu kiliꝋ kiliꝋ naa to.

9.4 Niꝋ talaadaa ko a hameta ñaameꝋ a fanaꝋ ye bankoo Dipitee buꝋo je le ko mansakundaa la buloo doo le mu, Dipitewolu ñanta makaamoo meꝋ soto la aniꝋ meꝋ ñanta a tinnaî î ye foñondi, dipitewolu tomboꝋo aniꝋ ka siloo dii bankudiꝋolu î si dipitewolu foñondi noo.

TALAADAA III- BANKOO DIPITEE BUꝋO NAATONKOOLU

9.5 Niꝋ talaadaa ye landiroo ke le ko dookuu dinkiraa ye soto Bankoo Dipitee Buꝋo ñaatoonkoolu ye ko î la kuwolu be nooñaato ñaameꝋ, î la looduloolu aniꝋ dookuwolu aniꝋ fanaꝋ ka î la joo londi. Ñiꝋ kummaayaata le I si a Dipitewolu si î la dookuwo kee noo a Yaama. A Ñaatonkoolu mu Diyaamalaa le ti, Diyaamulaa Noomalankoo, Patiyo meꝋ na dipiteewolu siyaata wolu la keebaa aniꝋ mennu taa maꝋ sinaa. Wolu fanaꝋ na keebaa, Ñiꝋ talaadaa tententa le ka a landi ko karitewo le ñanta fayi kañunu tomboꝋ.

9.6 Niꝋ fannaa ye saferoo ke niꝋ a ye a tara Bankoo Dipitee Buꝋo la Diyaamulaa be tomboꝋ na Dipitee Buꝋo ye banta la le, Diyaamulaa noomalankoo wo ñanta tomboꝋ na Dipitewolu le kono. Ka tenteꝋ, patiyo meꝋ na dipitewolu siyaata wolu la keebaa aniꝋ mennu taa maꝋ siyaa wolu la keebaa wolu la palasoo luwaa le ye wo landi ka a suutee aduꝋ î tomboꝋYaawo lankenemata.

TALAADAA IV - BANKOO DIPITEE BUꝋO LA BEꝋOLU NIꝋ SIYOLU

9.7 Bankoo Dipitee Buꝋo ñanta beꝋolu ke la le aduꝋ moo nankamoo le ñanta soto la janniꝋ î be beꝋo kee noo.

Waaajiboo le mu Dipitewolu ye taa beɔo la, fo niɔ̃ î yamfata meɔ̃ ye, I si a je î si î la karitefayi tundoo moolu wasa jee.

9.8 Niɔ̃ talaadaa ye landiri ke le ko Bankoo Dipitee Buɔo la beɔo niɔ̃ karitee fayi baa wo karitee fayi bota a la Dipitee Buɔo la Saferilaa wo le ñanta a waatoo fo la aduɔ̃ a ñanta kankulaa la Kibaari kayitoo le bala Mansakundaa la kuwolu ka safe meɔ̃ bala (kaseti). Niɔ̃ ke ñaameɔ̃ wo le mu mansakundaa le be a kibaaroo fo la Jamaa moolu ye. Bari koteɔ̃olu waatoo Dipitewolu faɔo le be wo lu fo la bari bankoo Peresidaɔo si kanindiroo kee noo le ka a fo Diyaamulaa ye beɔo kumandi niɔ̃ a kankulaata ko keloo le be keeriɔ̃ waraɔ̃ niɔ̃ mammaɔo le be keeriɔ̃ bankoo kaɔ̃.

TALAADAA VI- LUWAA YE SEMBOO MEỸ DII BANKOO DIPITEE BUYO LA ANIỸ SEMBE KOTEỸOLU.

9.9 Niɔ̃ talaadaa ye a landi le ko Dipitee buɔo si semboo taamandi noo le luwaa ye meɔ̃ dii a la. A ye landiroo ke kuwolu la le menu safeta janniɔ̃ î be ke la luwaa ti aniɔ̃ kuwolu menu ka munta ko luwaa, wolu be yitandi la ñaameɔ̃ aniɔ̃ ka ke luwaa ti. Niɔ̃ mu taaraɔ̃ sila kummaa le ti Dipiteewolu si meɔ̃ taa.

9.10 Ñiɔ̃ fannaa kiliɔo le balanta Bankoo Dipitee buɔo la luwaa bondoo la meɔ̃ be a tinna Patii kiliɔ̃ dammaa ye tara bankoo kaɔ̃, ka bankoo ke diina banku ti waraɔ̃ ka kaɔo tiiYaa kiitii kuntulaa ye kiitiyo kuntu meɔ̃ na, waraɔ̃ ka moo bali a la ñantoo la.

TALAADAA VI- BANKOO DIPITEE BUYO KA TAAMA ÑAAMEỸ

9.11 Ñiɔ̃ talaadaa ye siloolu le landi bankoo Dipitee Buɔo ye landiroo ke le fanaɔ̃ diyaa. Moo be ka la kaɔo meɔ̃, a be wolu kono ka diyaamu niɔ̃ kaɔolu la menu ka fo bankoo kaɔ̃ jaɔ̃. Ñiɔ̃ talaadaa tententa la le ka landiri ke kambeɔo be ke la kuwolu to Yaaameɔ̃ aduɔ̃ a ye a yitandi le moo nankamoo meɔ̃ ñanta soto la beɔ̃ wo beɔ̃.

9.12 Ñi; talaadaa ye landiroo ke le ko jamaa moolu ye ñantoo soto le la saferoo ke kuu wo kuu la Dipitee Buço ye semboo soto me; to a be wo lu bari a ma; da; wo la ka kanindiri ka luwaa dadaa, ka a dadaakuu, ka a seyinka; juubee wara; ka luwaa janja; wara; ka luwaa dadaari; taamandoo baayi wara; ka kacaa baayi me; mu jamaa moolu la nafaa ti, ñunu be doo kote;olu le kono.

TALAADAA VII- BANKOO DIPITEEBUÿ ALIFAA KAFOO

9.13 Ñi; talaadaa ye landiri ke le ko bankoo Dipitee Bu; Dookuu Bundaa la le ani; Bankoo Dipitee Buço la Alifaa kafoo (Komiso;oo) sotoo I si a je Bankoo Dipitee Buço sii kuu kee noo dookuu taamandiroo ani; Dipitee Buço Dookuulaalu la kuwo to.

TALAADAA VIII- LOODULAALU, KUWOLU MENNU KEREKERETA KA SOTO ANIÿ MOO SI TANKA NOO KUWOLU MENNU LA

9.14 î la loodulaa ka î la dookuwolu taamandi, Dipitewolu ñanta loo la moolu ye le mennu ye karitewo fayi î ye adu; we bee koolaa î ye taama bankoo la nafaa kummaa bee kamma. Ñi; talaadaa ye suuteeri ke adu; a ye landiroo ke le ko Dipitewolu ñanta tankoo soto la kuu wo kuu to î ye me; fo ni; bankewo be keeri; Dipitee Buço to ani; ka kuu kerekere seedoolu ye mennu ka tambi Dipitewolu ñaato.

BUNDAA X - BUNDAA MEÿ BE MARARIÿ LUWAA NIÿ KIITII KUWOLU

10.1 Ñi; Bundaa talaata fannaa wooro le to adu; a la dookuwo be dendi; Luwaa ni; kiitii kuwolu le la kaatu a mu Mansakundaa la buloo doo le ti me; ka taamandiri ke kuwolu la mennu be dendi; tooñaa ni; luwaa la. Bundaa ñi; datita ka yitandiri ke tooñaa ni; luwaa sembera; kummaalu le la.

TALAADAA 1 - TOOÑAA NIÿ LUWAA TAAMANDOO SEMBERAÿOLU

10.2 Ñi; fannaa ye landiri ke tooñaa ni; Luwaa taamandoo sembera;olu le la. A naata ka kidimandiri ke luwaa

taamandoo la ka a je ko luwaa taamandita a ñaama le adu; ma; ñanna moo wo moo la alihaaloo juubee.

A naata fana; ka sila sooneri; landi ka jusuñaabura; dii moolu mennu mantoorata. Ka a je ko tooña ni; Luwaa taamandoo keta a ñaama le adu; a kuwolu be loori; i fa; ye. Luwaa Bundaalu le ye ka; sotoTooña ni; Luwaa taamandoo to adu; a te taa noo i bulu.Ñi; talaadaa mu kutamaa le ti.

TALAADAA11. KIITII KUNTULAA KUNTONKOOLU LA DOOKUU DULAA ANIÿ TOOÑAA NIÿ LUWAA SILOOLU

10.3 Ñi; talaadaa ye londiri ke le ka kiitii Kuntulaa Kuntonkoo la dookuu bundaa sotondi la le. A ye jaabiri ke Kambiyankoolu la jeeroo la le ko kiitii Kuntulaa kuntonkoo ñanta Kambiyankoo bankudi; le ti. A ye Kambiya bankoo la kiitii bu; siifaalu bee lankenema le.

TALAADAA III - KIITIIBUÿ SANTONKOOLU LA DOOKUU DULAA ANIÿ LUWAA TAAMANDOO SILOO

10.4 Ñi; talaadaa ye londiri ke kiitiibu; santonkoolu la sotoo le la adu; i la dookuu keeña yitandita le ani; moolu mennu ñanta ka a dookuwo ke. Ñi; ne mu siiña foloo ti ka Sariya kiitii kuntudulaa la bundaa baa londi (ka i lamoy kiitiiyoolu la mennu bota kiitii bu; doolu to i ye me; too laa kuu Kaadi kiitiibu; la). Ñi; londita le ka Kaadi kiitiibu; seyinka; dadaa, ka moolu maakoyi mennu ma; laa kiitii kunuña to fo i ñantoo soto ka i la kiitiyo seyinka; ke. Wo kamma la ñi; talaadaa londita le ka kiitiyo seyinka; kee noo ka bo Sariya kiitii bu; baa to ka taa kiitii Seyinka; bu; baa to ka tente; ka taa Kiitii Bu; baa to. Ñi; mu kuu kutoo le ti.

10.5 Landiroo keta le adu; ñi; ne mu a siiña foloo ti, ka luwaa taamandoo siloo dii Kiitii Seyinka; bundaa la ka kuwolu juubee mennu be dendi; fo moo tombo; kuuta mansakundaari; kariteefayoo to le wara; fo a ma; tombo; kuu.

FANNAA IV- KIITII KUNTULAALU

10.6 Ñi; ka kiitii kuntulaalu la tombo;ña le fo, makaamoo me; ñanta soto la ka î taa dookuwo la, I ñanta waatoo me; ke la a dookuwo la, i la joo ani; I ñanta munafa;o me; soto la ni; î la dahaa waatoo siita.

FANNAA V - KIITII BUÿOLU TAAMANDIRIÑAA

10.7 Ñi; fannaa koto, Kiitiikuntu bundaa la Saferilaa la (me; ni; minisita noomalankoo la makaamoo le be kaañandi;) londita le, adu; landiri keta dookuwo taamandoo keeña la le a ni; naafuloo kuwolu menu be dendi; kiitii kuwo la.

BUNDAA XI - KIITII KUNDA LA ALFAA KAFOO

10.8 Kiitiikuntulaalu taa dookuwo la, a ni; dookuulaalu menu be kiitii kuwolu kunna wo kuwo laakuuta ñi; fannaa to le. Kiitiidulaa la Alifaa kafoo londita le ka mara kuwolu la menu be dendi; dookuulaa tombo;o ka î taa dookuwo la ani; dookuu kote;olu menu be dendi; kiitiibu;o dookuulaalu la kuwo la ani; ka deemaaroo ke dookuwo taamandoo bee to.

BUNDAA XI- MANSAKUNDAARIÿOLU ANIÿ YIRIWAA BULOO JANJANDOO

11.1 Ñi; bundaa ye suuteeri ke mansakundaari;olu la kummaayaa le la ani; yiriwaa janjandoo Kambiya bankoo fannaa bee la. A ka duumalankoolu la wikiloo le lafaa ka î daa bula î la saatewolu la yiriwaa dookuwo to. A ka mansakundaari;olu la marilaaalu fanaa sembentu;yandi ka î la dookuwo ke noo a ñaa ma.

TALAADAA I - YIRIWAA JANJANDOO BE LOORIÿO

MANSAKUNDAAROÿOLU LA KAROO LA

11.2 Ñi; talaadaa be dendi; mansakundaari;olu la maraloo keña le maa ani; semboo janjandiña. A ye landiri ke kuwolu janjandiña taamandoo fo mansakundaa ni; mansakundaari;olu si kali taama a siloo la ka mansakundaari;olu taara; buloolu yitandi.

TALAADAA II - MANSAKUNDAARIÿOLU LONDOO ANIÿ î TAAMANDIÑAA

11.3 Mansakundaari;olu la maralilaalu londita ñi; bundaa le koto, î la semboo ni; ani; î la dookuwo wo le ye î la

dookuwo keeñaa yitandi ka tara loori; ì fa; ye. Dumaalankoolu la ì daa buloo polotikoo to ani; ì la saatee yiriwaa kuwolu to, ani; ka neemafe;olu mara, ani; ¥ dandi;o ni; aadoo kuwolu maafa; wo maafa; na, wo mu kuu kummaa baa le ti ñi; talaadaa to.

**TALAADAA III - KARITEEFAYOO ANIÿ A LAANAA ANIÿ
MANSAKUNDAARIÿOLU LA DOOKUULAALU TOMBOÿÑAA DOOKUWO LA**

11.4 Ñi; fannaa ye mansakundaari;olu la dookuulaalu tombo;ñaa dookuwo la le yitandi ani; ì be wucoo me; ke la jee. Siloo fannaa landita le ka marañaa ke mansakundaari;olu la naafuloo marañaa la.

**TALAADAA IV - MANSAKUNDAARIÿ DOOKUULAA KOTEÿOLU (SEEFOOLU
NI ÿ ALIKAALLOLU)**

11.5 Seefoolu ni; alikaaloolu la kuwo be laari; ñi; talaadaa to le la ka ke maralilaalu ko ¥ na aadoo be laari; ñaame;. Bundaa be jee le ka alkaalolu tombo; aadoo la siloo la, ani; ka kariteefayoo ke ka seefoo tombo; a kanaa ke patii kuu ti. Ñi; mu kuwolu le ti mennu bota moolu fa;olu bulu biri; jamaa kacaañooyaa keta. Dookuwo wucoo, dookuulaa ñanta makaamoo me; soto la, ani; me; ñanta a tinna la ì ye a bondi ñi; dookuudulaa fuloo to, a yitandi ñi; talaadaa le to. Seefoolu ni; alikaaloolu ni; ì tombonta, ì ka tara jee le fo ì siyoo da;o fo ni; palaasoo ñi; kense;yaata ko a be laari; bankoo luwaa to ñaame;.

11.6 A suuteeta le ko seefoolu ni; alkaaloolu la dookuu siloolu mu ka ila moolu kafundi ñoo ka; ani; ka ñoo muta î la saateewoolu kono adu; woo kamma, î ye î bali ka kafu politiki paati wo paati la ni; î be î la dookuwoo taamandi la.

BUNDAA XII - DOOKUU BUNDAALU MENN BE LOORIÿ î FAÿ YE

12.1 Ñi; Bundaa, me; taalaata fannaa woorowula ti, a sawundita adu; suuteeta ka tara loori; dookuu bundaa kote;olu to mennu kummaayaata jamaa la kuwo taamandoo to, ani; bankoo la fankoo yiriwandoo. A daliiloo mu me; ti wo le mu ka dookuu bundaa bambandi;olu londi ka fansotoo kuwolu bambandi. A be loori; ne ka fansotoo kuwolu bambandi

ani; tankoo, ani; maralilaalu be wucoo me; ke la. Ñi; ye ñantonkoolu la loodulaa kendoo le yitandi dookuwo to adu; i kana i daa bula kuwolu taamandoo to. Bankoo Ñanto Kafoo ani; kafoo me; be Marali; Jenkoo kuwo la, ñi; kuwo yitandi bankoo la luwaa kono le adu; ñi; ne mu a foloo-foloo ti.

TALAADAA 1 - KA FANSUÿ BUNDAALU NIÿ DOOKUUDULAA SOTONDI

12.2 Ñi; talaadaa koto, fansu; dookuu bundaalu londita le ani; i taaransiloolu, i la nafuloolu, depansoolu, ani; kiibaaridiyo keeña wolu seneyandita jee le set. Landiri keta moolu taaña la le dookuwo to, ani; dookuulaa ye makaamoo me; soto.

FANNAA PART II - BANKOO LA HADAMADIYAA ÑANTA KAFOO

12.3 Ñi; fanaa ye kafoolu londiña, i taamdiña ani; i la semboo kuwo le yitandi, me; londita la le ka ke fansu; kafoo ti.

12.4 Ñi; fanaa ye semboo dii moolu la le ka i la kontaanibaliyaa yitandi koiso;o la kuwolu la, kome; kallaa, jutunayaa, baliroo, tooñeeroo, wara; sila;o ñantoo kuwo to ani; fansotoo mennu la kuwo bambandita bundaa VI le to.

TALAADAA III - KAFOO MEÿ BE LOORIÿ KA JENKOO BAYI

12.5 Ñi; fannaa ye kafoo looña le yitandi, i taamandiña ni; i semboo.

12.6 Semboo diita ñi; kafoo la le ka juubeeri ke tuumiroolu la jenkoo la karoo la, ka bo moo wo moo bulu wara; ñantoo, me; lonta ka bo ni; woosiyoo la wara; kuu kote;.

12.7 Komiso; ye semboo fanaa soto le ka kuluuroo bundaa londi jenkoo fanaa ye ani; ka yaamaroo ñini ñantonkoo bulu me; be marali; luwaa bundaa kuluuroo la.

TALAADAA IV - TEEMAFOLAA MOOLU NIÿ MANSAKUNDAA TEEMA

12.8 Ñi; fannaa ye dookuu bundaa ñi; looña ni; a taamandiña, ani; a la semboo le yitandi

12.9 Teemafolaa a ye dookuwo le soto meꝯ mu ka I lamoyi moolu la woosiyoo la tilimbaliyaa kuwo to dookuu bundaa to mennu be mansakundaa koto. A daabulariꝯ wolu kono woosiyolu mennu ka munta ko ka semboo taamandi moo kaꝯ, kabo mansakundaa la karoo la, a maralilaalu, tilimbaliyaa kuwo, jenkoo, waraꝯ tilimbaliyaa kuu koteꝯ, ka bo niꝯ dookuulaalu dammaaluu teema.

TALAADAA V - NAAFULOO LA KUWO KISIKISILAALU ANIꝯ BANKOO LA NAAFULU KISIKISI BUNDAA BAA

12.10 Ńiꝯ talaadaa koto, mansakundaa la Naafulu Kisikisiri Bundaa Ńaatonkoo ñanta tomboꝯ na le, a la dookuwo niꝯ a semboo yitandita jee le. Kisikisirilaa kuntiyo la dookuu kummaa doo le mu ñiꝯ ti, ka mansakundaa la naafuloo bundaa kisikisi, bankoo la taamandi buloolu, aniꝯ mansakundaariꝯolu aniꝯ doo koteꝯolu.

TALAADAA VI- KAMBIYA BANKOO LA KODIBUꝯ BAA

12.11 Ńiꝯ fannaa le londiroo ke bankoo la kodi buꝯ baa la sotoo la bankoo kaꝯ ka ke mamsakindaa la kodi buꝯ, a ye a la dookuwo taamandiriña a yitandi mennu be ko ka kodibundaa koteꝯolu la kuwo tamandiriña a mara, mennu be ko, koroosiroo, ka i la kuwo londi kuu, ka taaransiloolu yitandi kodo la karoo la aniꝯ kodibuꝯolu la karoo la.

12.12 Bankoo la kodibuꝯ ñaatonkoo la dookuwo maꝯ ñaꝯ na ke la ka ke siirantiyo ti Alifaa kafoo kono mennu ka kodibuꝯolu la kuwo taamandi, ko a be nuꝯ 1997 luwaa kono ñaameꝯ. Ńiꝯ dookuwo taamandiña a lankenemoo niꝯ a maraña a kendoo le yitandi la.

TALAADAA VII - KAFOO MEꝯ LONDITA KA KISIKISIROO KE

12.13 Ńiꝯ fanaa ye semboo bankoo ñantonkoo la le ka kisikisiri kafoo londi ka semboo dii a dookuulaalu la ka i la dookuwo taamandi a ñaa ma.

TALAADAA XIII - JAMAA LA NAAFULOO

13.1 Ńiꝯ bundaa talaata fannaa wooro le to jamaa la naafuloo tamandoo to, meꝯ kummaayaata jamaa la nafuloo maraña a kendoo to, a taamandiña a kendoo, mennu kummaayaata

le ka kayiroo sabatindi, yiriwaa ani; maraliñaa kendoo. Ñi; bundaa be dendi; naamoo kuwo le la, jamaa la naafuloo, juloolu, soori baaluoo la dapansoo, ani; sandiroo mansakundaa suulafe;olu la.

TALAADAA I - JAMAA LA NAAFULOO TAAMANDIÑAA BE LOORI SILOOLU MENUU KA;

13.2 Ñi; fannaa ye siloolu le londi menuu be jamaa la nafuloo taamdiñaa yitandi la bankoo ka;.

TALAADAA II - NAAMU JOO

13.3 Ñi; talaadaa koto, landiroo keta naamoolu be lafaa la ñaame; ani; naamoo kuwolu be mara la ñaame; ñi; bankoo ka;. A ka mara siloolu la le menuu ñanta nooma la naamujoo laañaa la kuwo to, naamu te joo la fe;olu menuu ku; na ani; a ñanta joo la menuu ku; na, ani; naamu siifaalu. Siloolu menuu ñanta nooma la, naamoolu landiñaa to, joolu to, ani; naamu siifaalu.

TALAADAA III - JAMAA LA NAAFULOO

13.4 Jamaa la naafuloo bundaa londita le adu; siloo diita le a kodoo bundaa wo bundaa be mara la ñaame;, lankenemayaa kono ani; kontiboo. Bundaa bambandi;o le londita a kuwo maraña la le fo kasaaroo kana soto jee.

13.5 Ñi; bundaa ka yiriwaa nafuloo sotondi le ka bo naamoo to me; ka joo kemoo to siidulaa luulu. Ñi; talaadaa ye landiri ke kuwolu la le fanaa Yiriwaa naafuloo ñi; be du; menuu ku; na.

TALAADAA IV - JULOOLU, MAAKOYIROOLU, MANSAKUNDAA LA SANKAYAA KUWOLU ANI; JULOO ME; KA TARA DUNDI; BANKOO LA

13.6 Ñi; fannaa le ka mara bankoo la juloo taañaa la ani; a marañaa kuwolu la ani; kuu kote;olu. Ate le ka Bankoo la Dipiteebu;o kuwolu juubee bankoo la juloo la karoo la.

TALAADAA V - BANKOO LA DAPANSOO

13.7 Ñi; talaadaa koto landiroo keta le ka kiimaroo ke bankoo la sa;o muumee dapansoo la me; be taa dipitee bu;o to ka a kuwo kacaa ka naa so;. Siloolu menuu ñanta taa la

ka luwaa bondi ka depansoo londi kuwo doolu la wara; ka doo kafu a ma wo fanaa kuwolu lankenemata le.

TALAADAA VI - JAMAA LA SUULAFEYOLU SAÑÑAA SILOO

13.8 Ñi; talaadaa ye londiroo ke jamaa la suulafe;o maroo la adu; a ka ke ni; lankenemoo le kono sandiri kuwo bee to, jenkoo kana soto jee.

TALAADAA XIV- KENOOLU, DANDAYOOLU ANIY BANKOO LA NEEMAFEYOLU

14.1 Ñi; bundaa ye fannaa saba le soto, adu; a ye suuteeroo ke kenoo la kummaayaa la le bankoo la neemafe;olu, ani; ¥ danda;o la kuwo, adu; a ye a kuwo bambandi le. Ñi; ne mu a siiñaa foloo ti ka soto bankoo la luwaa kono. A ye kuwolu le kafu ñoo ma jamaa la kacaañooyaa kono mennu fota mennu be dendi; kenoo sotoña la, bankudi;olu ye ani; mennu ma; ke bankudi; di;olu ti, neemafe;olu la talaa ani; ¥ danda;o la koleyaa kuwolu mennu ka finti na;.

TALAADAA I - KENOO TAAMANDIÑAA, N DANDAYO ANIY BANKOO LA NEEMAFEYOLU BE LOORIY SILOOLU MENNU KAÿ

14.2 Kenoo sotoña be loori; siloolu mennu ka;, a marañaa ani; a tankandiña, danda;o ni; bankoo la neemafe;o la kuwo londita ñi; bundaa to le ka tunkunda;o ti.

TALAADAA II - KENOO, N DANDAYO ANIY BANKOO NEEMAFEYOLU LA ALIFAA KAFOO

14.3 Ñi; talaadaa ye kafoo le londi a fa; ye me; ye semboo soto ani; dookuwo ka taamandiri ke siloolu mennu be tilindi; kenoo munafa;ña la, ani; bankoo la neemafe; ani; danda;o munafa;ña tilindi;o.

14.4 A ye suuteeri ke jamaanoolu la le mennu be naa ka kenoo munafa;ña kendoo suutee ani; bankoo la neemafe;olu.

14.5 A tententa ka suuteeri ke danda;o la tankoo la, ani; ;á neemafe;olu mennu keetaa, yiroolu ani; beeya;.

TALAADAA III - LANDIROO KUWO BEE

14.6 Ñi; bundaa ye kenoo sotoña la kuwo le yitandi bankudi;olu ye ani; lunta;olu. A ye dandulaa ke lunta;olu

la ñanto la le kenoo sotoñaá to, adu; a ye suuteeroo ke kenoo sotoñaá siifaalu la le. Ñi; mu dankuroo le ti jamaa ye kiliroo ke kenoo marañaá to, kenoo sotoñaá, a ni; Kambiyankoolu la kene sotoo ñi; jamaanoo moolu ye, ani; jamaanoolu mennu ka naa.

BUNDAÁ XV – JAMAA MARA KAFOO

15.1 Ñi; bundaa ye fannaa naani le soto. A ka jamaa la dookuu kuwolu le maa Kambiya bankoo ka;. A mu dankuroo le ti jamaa la kiliroo to ka Alifaa kafoo fannaa sotondi karandirilaalu ye, Jaatakendeyaa Dookuu Bundaa moolu ye ani; moolu mennu be dookuwo la ¥ na mansakundaari;olu to. Karandirilaalu la Kafoo ani; Jaatakendeyaa Dookuu bundaa la Kafoo, ì la sotoo ñi; ne mu a siiñaá foloo ti bankoo la luwaa kono.

15.2 Ñi; bundaa ye landiri ke bankoo fa;o be marali; dookuu bundaalu mennu la. A la dookuwo le mu ka mara bankoo fa;o dookuu bundaa kummaalu la mennu be Kambiya fankoo ye ka fankoo dii bankoo la. Ate le ka dookuu bundaa ñaatonkoolu la kuwo tankandi, ani; dookuulaa la kafoo me; ka mara dookuwo taamandiñaá la, I si a je ì si bali ì daa bula la dookuwo taamandiñaá to.

TALAADAA I – JAMAA LA DOOKUU BUNDAALU MENNU BE KAMBIYA

15.3. Ñi; bundaa koto, jamaa la dookuu bundaa londita le adu; dookuulaalu taañaá, ani; ì bondiñaá, ì la I dahaa waatoo dookuwo la, ani; ì la makaamoo ni; ì be ì taa la dookuwo la wo kuwo bee lankenemata le. To;o keta jamaa dookuulaalu le la ka î polotiki kuwolu kono.

TALAADAA II – JAMAA LA DOOKUU BUNDAÁ ALIFAA KAFOOLU

(I) Landiroo Kuwo bee la.

15.4 Ñi; talaadaa doo ye jamaa la dookuu bundaa alifaa kafu saba le londi jamaa la dookuulaalu ye wolu le mu, Jamaa la Dookuu Bundaa Kafoo, Karandirilaalu la Kafoo, Jaatakendeyaa bundaa la Dookuu Kafoo, ka mara dookuulaalu taañaá la, î kuluuriñaá maroo , ì bayñaá dookuwo la, ì la dookuulaalu mennu be dookuwo la ì koto. Bundaa londita le

kamaakoyiroo ke, ka jamaa la dookuuñaa kuwo yinka ani; dookuwo landiñaa kendoo.

(ii) Jamaa la dookuu bundaa kafoo

15.5 Ñi; kafoo ñanta le ka a je ko jamaa la dookuwo beteyaata le ani; ka dookuulaalu yiriwandi, ka î sotondi noo ani; moo bee ye kaañaz; jee. Jamaa la dookuu bundaa la semboo ma; futa Dipitee Bujo to, luwaa bundaa, tankoo la karoo, ani; mansakundaari;olu la dookuwo.

(iii) KARANDIRILAALU LA DOOKUU KAFOO

15.6 Ñi; kafoo le marata karandirilaalu taañaa la dookuwo la, ka ì samba karambu;olu to, ani; ka londoo la kuwo yinka a la kuwo be tembendaa me; to beteyaa la karoo la, ani; ka karandirilaalu karandi ni; ì be du; na na; karandiroo kono ani; koo kote;olu.

(iv) JAATAKENDEYAA DOOKUU BUNDAA LA KAFOO

15.7 Ñi; kafoo le marata jaatakendeyaa dookuulaalu taañaa la dookuwo la, ani; jaatakendeyaa janjandiñaa jamaa moolu ye, ani; moolu la dookuwo kuwo yiriwandi jaatakendeyaa dookuu bundaa la. Ñi; bundaa le ka a je ko jaatakendeyaa ye soto a ñaama moo bee ye a ñaama.

TALAADAA III - KUWO BEE MEY LAARIY DOOKUU KAFOOLU LA KUWO TO

15.8 Landiri keta londi makaamoo la le me; ñanta soto la, dookuwo wucoo ani; fana; fansotoo dookuu kafoolu ye menu be ñi; talaadaa koto.

TALAADAA IV - MANSAKUNDAA FAYO MARATA DOOKUU BUNDAALU MENU LA

15.9 Ñi; fannaa le ka mara dookuulaalu la taa dookuwo la, alifaaa kafudi;olu ani; faatonkoolu menu marata mansakundaa la dookuu bundaalu la ñanta la londi makaamoo me; soto la ani; î foñondiñaa. A ye sotondiri ke kafoo la le me; be koroosiri ke la mansakundaa la dookuu bundaalu la dookuu taamandoo la.

Ñiḡ bundaalu mennu fota teḡ wolu ñanta kibaaroo dii la Bankoo Dipitee Buḡo la le saḡ wo saḡ .

BUNDAA 16.1 - BANKOO LA TANKOO

16.1 Ñiḡ Bundaa ye fannaa naani le soto mennu be dendiḡ bankoo la tankoo le la. A ye bankoo la Tankoo Bundaa Kafoo kafudiḡyaa kanoo fanundi le aduḡ a ye landiri ke le ko Bankoo la Tankoo Dookuulaalu la kafoo ñanta loo la le, kuu kutoo le mu.

16.2 - TANKOO DOOKUU BUNDAA ANIḡ BANKOO TANKOO DOOKUULAALU LA KAFU BAA

16.2 Tankoo Dookuu Bundaa niḡ Bankoo la Tankoo Dookuulaalu la kafoo loota ñiḡ bundaa le koto aduḡ î la dookuuñaa siloolu lankenemata le

TALAADAA II - BANKOO SOOJAROOLU

16.3 Kambiya Bankoo Soojaaroolu la kuwolu lankenemata le aduḡ landiri keta le soojaaroolu be taa la dookuwo la ñaameḡ

TALAADAA III - POLISOOLU

16.4 Kambiya Bankoo Poliisoo la kuwolu lankenemata le aduḡ landiri keta î hamoo la le aniḡ î la dookuwo, a kafuriḡ wolu kaḡ î la keebaa tomboḡo dookuwo la.

TALAADAA IV - BANKOO LA TANKOO DOOKUULAALU LA KAFOO

16.5 Ñiḡ kafoo mu kafu le ti meḡ ka dookuu taañaa tilindi aniḡ kuu koteḡolu mennu be dendiḡ moolu taa la dookuwo la tankoo dookuu bundaa to. Tankoo dookuu bundaalu mennu be ñiḡ talaadaa to wolu le mu Kambiya Poliisi Dookuu Bundaa, Kambiya la Tankoo Bundaa meḡ marata Bankoo Duḡo niḡ Fintoo la, Kambiya la Tankoo Bundaa meḡ marata Dimmbaa Faa la aniḡ Kambiya la Tankoo Bundaa meḡ marata Kasoo Bundaa kuwolu la.

BUNDAA XVII - BANKOO FONDINNKEWOLU LA YIRIWAA

17. Ñiḡ Bundaa le ye landiri ke semberamolul la le fondinnke la yiriwaa kuwolu be tamandi la siloolu la mennu la mennu

si bankoo deemaa noo kuwolu to menu be dendi; fondinnkewolu la kuwo to. A be ñunu kono ka futa fondinnkewolu ma ka kacaa kuwolu menu ye î suu la ni; ì la Taara; sila Kitaaboo be dadaa la.

BUNDAA XV111 - BANKOO LA KAFOO MEÿ LOORIÿ KA KARANDIROO KE ÑANTOO KUWOLU LA

18. Ñi; bundaa ye londiri ke Bankoo la Kafoo la me; be loori; ka ñantoo kuwolu karandi; a ye landiri ke le fana; î la taamandiriña la ani; a kafudi;olu la makaamoo ani; kuwolu menu si a tinna î a kufudi;olu bayi. Kafoo ñi; na dookuwo lafaata le ka karandiroo ni; kibaari janja;o ke luwaa kote;olu la menu ni; bankoo luwaa ma; kili;.

BUNDAA X1X - BANKOO LA LUWAA DADAAKUWO

19. Ñi; Bundaa ye landiri ke Bankoo Luwaa dadaakuwo keeña la le adu; a ye yitandiri ke luwaalu la le menu te fali; noo la ani; menu si fali; noo, a be wolu kono kuwolu menu ñanta ke la a dadaakuwo to ani; î taamandiña siloolu. A ye landiri ke fana; kuu kummaalu la le ka Bankoo Dipitee Bu;o bali ka falindiri ke Bankoo luwaa la me; si a tinna Peresida;o la siyoo wucoo si jamfandi noo me; ni; wucoo fatata me; safeta. Ñi; mu kutamaa le ti.

BUNDAA XX - KUUKOTEÿ SIIMANKIÿOLU

20.1 Ñi; Bundaa ye talaadaa fula le soto kuu kote; siimankili;olu to.

TALAADAA I - MOOTAA DOOKUWO LA, DOOKUU BULOO, ANI ÿ DOOKOTEÿOLU

20.2 Ñi; talaadaa ye jamaa dookuulaalu la taaroo dookuwo la ani; î foñondiña kuwolu laakuwo le adu; a ye yitandiri ke loodulaa kote;olu ni; semboolu la le menu be ko ka a je ko kuu kanaa taamandi luwaa ma; me; fo.

FANNAA II - A BEE

20.3 Ñi; talaadaa ye landiri ke Bankoo Luwaa kuwolu firi;0 la le, ka landiri ke semboo siimankili;0lu la ani; ka dadaari ke semboolu la mennu te sabati la ani; semboo me; daliili kummaa le ye î saabu. A ye bayiri ke Bankoo Luwaa la le me; be taama ka;.

DOOKUU SILOO TAMANDIRIÑAA

(a) Luwaa kitaabu saferi foloo me; fintita wo ye sila tamandiriñaa saba le sotondi. A foloo be dendi; Kambiya la mansakundaa tundoolu le la; fulanja;0 ye karitee fayi tundoolu le yitandi ni; dipitewoolu la kraitee fayoo ke la; sabanja;0 ye siloolu le wala; me; londiri ke landiroolu la mennu be soto la fo waati ani; mennu daliila le ye î saabu.

(b) Dookuu sila sabanja;0 ye Bankoo Luwaa Taamandi kafoo la Alifaa Kafoo le londi mennu la dookuwo le mu ka bankoo la Luwaa taamandi. Dookuu siloo tamandiriñaa ye a seneyaandi le ko bankoo peresida;0 me; be siiri; ñanta saferi ke la a la siyoo wucoo la le.